

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 1 A
2513 AA S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Anna van Hannoverstraat 4
Telefoon (070) 333 44 44
Fax (070) 333 40 33
www.szw.nl

Contactpersoon
Doorkiesnummer

Ons kenmerk W&B/SFI/2007/40059
Datum 18 december 2007

Onderwerp Onderzoek Kwantitatief effect WWB

Hierbij bied ik u het onderzoeksrapport “Kwantitatief effect WWB” aan. Dit deelrapport in het kader van de evaluatie en beleidsdoorlichting Wet werk en bijstand 2004-2007 is uitgevoerd door SEO Economisch Onderzoek.

Achtergrond

Kwantitatief inzicht in het effect van de WWB op het bijstandsvolume is van belang voor de evaluatie van de wet. Ook de Vaste Commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer heeft hier om gevraagd.¹ In 2006 heeft het Centraal Planbureau een eerste studie gedaan naar het effect van de WWB. Daaruit bleek dat het in 2004 nog stijgend volume door de WWB 8000 uitkeringen lager uitviel dan op grond van de conjunctuur verwacht mocht worden.² Dit jaar is nieuw onderzoek gedaan, waarbij naar de periode 2004-2006 is gekeken.

Onderzoeksopzet

Hoofddoel van het onderzoek is het in kaart brengen van de kwantitatieve effecten van de WWB op het bijstandsvolume en de bijstandslasten. Met econometrische schattingsmethoden is het afzonderlijke effect van zowel de WWB sec als van de conjunctuur op de ontwikkeling van de instroom, uitstroom en het bijstandsvolume bepaald. Hierbij is zo goed als mogelijk gezuiverd voor de invloed van effecten van ander rijksbeleid. In dit kader heeft het onderzoeksbureau ook gekeken naar twee specifieke onderdelen van het gemeentelijk beleid, re-integratie en handhaving.

Het onderzoek gebruikt gegevens van 2001 tot en met 2006. In 2001 en daarna voltrok zich een belangrijke wijziging in de financieringssysteem van gemeenten. De budgetverantwoordelijkheid van gemeenten voor de bijstand nam toe in samenhang met de geleidelijke introductie van het objectief verdeelmodel.

¹ Zie brief van Staatssecretaris SZW aan de Tweede Kamer d.d. 6-10-2003 (niet-dossierstuk TK, SZW0300664).

² Wet Werk en Bijstand: Een eerste kwantificering van effecten, CPB document no. 120, juni 2006.

Ons kenmerk W&B/SFI/2007/40059

Onderzoeksresultaten

Hieronder zijn de onderzoeksresultaten kort samengevat.

Effect op bijstandsvolume

De WWB heeft een substantieel effect gehad op de ontwikkeling van het bijstandsvolume. Zonder de WWB zou het volume ultimo 2006 13.300 uitkeringen hoger zijn geweest. Ultimo 2006 is het bijstandsvolume als gevolg van de WWB 4% lager. Dit effect is tot stand gekomen in de jaren 2005 en 2006. Het effect treedt namelijk vertraagd op, waardoor de WWB in 2004 volgens de berekeningen nog geen invloed heeft. Vóór de invoering van de WWB waren al wijzigingen in de financieringssystematiek van de bijstand aangebracht. Deze aanpassingen werken nog door ten tijde van de WWB en verklaren naast het effect van de WWB ook een deel van de daling van het bijstandsvolume vanaf 2004.

Ook het toekomstig effect van de WWB is berekend. Volgens de onderzoekers werkt het effect van de WWB na 2006 nog door. De geschatte volumedaling loopt op van 4% ultimo 2006 tot 14% in 2010 en 16% van het bijstandsvolume in de structurele situatie. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de berekeningen op de langere termijn met de nodige onzekerheid zijn omgeven.

De conjunctuur leidde in de periode 2004-2006 tot een stijging van het volume met 8% (+25.900). Als gevolg van de aantrekkende economie is de uitstroom in 2006 weliswaar toegenomen, maar ook de instroom bleef nog toenemen. De aantrekkende economie werkt vertraagd door in de instroom, waardoor deze in 2006 nog niet daalde. Per saldo leidde dat tot een opwaarts effect van de conjunctuur op het volume.

SEO constateert dat ook zonder WWB en zonder verandering in de conjunctuur het bijstandsvolume gedaald zou zijn. Er zit kennelijk een dalende trend in de volumeontwikkeling. Dit kan het gevolg zijn van ander beleid dat al voor 2004 is ingezet, bijvoorbeeld SUWI, de Agenda voor de Toekomst of het fraudebeleid.

Effect op bijstandslasten

Voorafgaand aan de invoering van de WWB was de verwachting dat de WWB zou leiden tot 250 miljoen euro lagere bijstandslasten in 2006 ten opzichte van ultimo 2003. Dit bedrag was voor de helft gebaseerd op een volume-effect en voor de helft op een prijseffect. SEO schat de daling van de bijstandslasten in 2006 als gevolg van het lager aantal uitkeringen door de WWB (volume-effect) op 106 miljoen euro ten opzichte van ultimo 2003. De verwachting indertijd hield ook rekening met een lagere gemiddelde uitkeringshoogte als gevolg van meer bijverdiensten door deeltijdwerk naast de uitkering. SEO heeft dit prijseffect niet nader onderzocht. De onderzoekers verwachten dat de besparingen na 2006 nog flink zullen toenemen. De besparing in 2010 en structureel wordt geschat op respectievelijk ca. 550 en 660 miljoen euro.

Effect op gemeentelijk beleid.

De WWB leidde tot een intensivering van het handhavingsbeleid: het aantal fraudeonderzoeken nam toe. Het aantal gestarte re-integratietrajecten in de onderhavige periode is als gevolg van de WWB gedaald. Dit is niet in tegenspraak met ander evaluatieonderzoek, waaruit blijkt dat gemeenten de trajecten meer resultaatgericht inzetten.³ Minder effectieve trajecten worden nu minder ingezet en effectieve vaker.

Vergelijking met ander WWB-evaluatieonderzoek

De berekeningen laten zien dat de WWB leidt tot een beperking van de instroom in en vergroting van de uitstroom uit de bijstand. Ook blijkt het effect van de WWB op in- en uitstroom groter te zijn in tekortgemeenten (waar de bijstandsuitgaven het toegekende budget overstijgen) dan in overschotgemeenten. Of dit ook komt doordat het tekortgemeenten zijn kan SEO met de beschikbare gegevens niet aantonen.

Het gaat hier om econometrische berekeningen, een benadering van de werkelijkheid. Maar de resultaten sporen met de mening van gemeenten. Gemeenten gaven eerder aan dat zij zich door de financiële prikkel extra zijn gaan inspannen, zowel aan de instroom- als de uitstroomkant. En tekortgemeenten zeggen de 'sense of urgency' om het beleid te veranderen meer te voelen.⁴

Conclusie

Mede door de WWB daalt het aantal bijstandsuitkeringen. Het effect van de eerste jaren van de WWB is volgens de schattingen nog niet volledig uitgewerkt in 2006. De verwachting is dat de daling door de WWB nog doorzet na 2006.

De feitelijke ontwikkelingen lijken deze verwachting te bevestigen. De volumedaling na 2006 zet versneld door. September 2007 ontvingen 281.000 huishoudens (jonger dan 65 jaar) een bijstandsuitkering. Dat is bijna 10 % minder dan in september 2006. Het CBS schrijft deze afname onder meer toe aan de WWB.⁵

³ "De WWB gewogen: Gemeenten aan het woord." Bijlage bij brief aan TK d.d. 13 juni 2007 (TK 29674, 17).

⁴ "De WWB gewogen: Gemeenten aan het woord."

⁵ "Daling bijstand gaat onverminderd door", CBS persbericht PB07-082, d.d. 29 november 2007.

Ons kenmerk W&B/SFI/2007/40059

Dit is het laatste deelrapport in het kader van de evaluatie WWB 2004-2007.⁶ De onderzoeksresultaten worden betrokken in het eindrapport van de evaluatie WWB 2004-2007 en in het kabinetsstandpunt naar aanleiding van de eindevaluatie. Daarin vindt een bredere weging van de resultaten plaats. Het streven is dat u het eindrapport met kabinetsstandpunt volgens planning nog dit jaar ontvangt.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

(A. Aboutaleb)

⁶ De bijlage bevat een overzicht van de deelrapporten evaluatie WWB 2004-2007.